

I hvert nummer stiller Asterisk skarpt på et aktuelt forskningsprojekt fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Denne gang handler det om projektet **LUDVI – Læring og Udvikling i Daginstitutioner**, som efter flere års forskning runder af.

PÆDAGOGERS ENGAGEMENT KAN BRYDE SOCIAL ARV

Er daginstitutionen en ressource eller en risikofaktor for børns sproglige udvikling? Et netop afsluttet forskningsprojekt peger på, at påvirkningen kan gå begge veje, men særligt institutioner med mange udsatte børn risikerer at forstærke den negative sociale arv. Hvis pædagoger skal bryde mønsteret, *kræver det en målrettet pædagogisk indsats med engagement og nærvær.*

Af MATHILDE WEIRSØE

For nylig var jeg sammen med en dreng på otte år, og så kom jeg til at bruge ordet *ivrig*. 'Hvad betyder det?' spurgte han. Det forklarede jeg ham så. Men tænk, at jeg skal være den første, der lærer ham, hvad *ivrig* betyder,« siger Charlotte Ringsmose, der er professor MSO ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Hun forsker i børns udsathed med baggrund i neuropsykologi og er også optaget af børns sproglige udvikling. Sammen med ph.d.-stipendiat Lone Svinth står hun i spidsen for det netop afsluttede forskningsprojekt *Læring og udvikling i daginstitutioner* (LUDVI-projektet), hvor en række forskere stiller skarpt på udsatte børns muligheder for

at lære og udvikle sig i daginstitutioner. Med baggrund i projektet er de aktuelle med en ny antologi.

»LUDVI-projektet sætter fokus på, hvordan daginstitutioner kan bryde mønsteret for den negative sociale arv ved i højere grad at udvikle gode læringsmiljøer, som også inkluderer udsatte børn. Med det for øje belyser delprojekterne fra forskellige vinkler en række aktuelle udfordringer i danske daginstitutioner,« fortæller Lone Svinth. Forskerne har blandt andet set på det sproglige læringsmiljø, børns samarbejde og medbestemmelse i pædagogisk tilrettelagte aktiviteter og udviklingen af pædagogisk faglighed.

Daginstitutioners kvalitet er afgørende

Måske kunne den føromtalte otteårige dreng have været bedre sprogligt rustet i dag, hvis

»Flere steder hørte jeg pædagogerne fra de belastede institutioner sige: Det kan vi ikke med vores børn. Det er en ærgerlig indstilling, og det vidner om, at der er brug for et helt nyt blik på udsatte børn.«

Professor Charlotte Ringsmose

der havde været større pædagogisk opmærksomhed på hans sproglige udfordringer tidligere i livet. Her kan sprogscreeninger i børnehaven være et vigtigt redskab i arbejdet med udsatte børn, men, påpeger forskerne, sprogscreeninger skal følges op af en aktiv, sprogstimulerende pædagogik, der sætter læring og udvikling på dagsordenen. Og netop børns sproglige udvikling er omdrejningspunkt i det delprojekt, Charlotte Ringsmose står bag – *Kvaliteter ved det sproglige læringsmiljø i børnehaven*.

»Det er vigtigt at få taget hånd om børn med sproglige vanskeligheder i en tidlig alder – dels fordi sproget er nøglen til leg og socialisering med andre børn og voksne, og dels fordi den sproglige udvikling er en klar indikator på barnets fremmelighed – eller mere trist: hvor tilbagesat barnet er i forhold til normen.

Nogle institutioner gør det godt, og dem skal vi lære af. Men andre steder ser det noget mere dystert ud. Påvirkningen kan nemlig gå begge veje, dvs., institutionen kan både være en ressource og en risikofaktor i forhold til børnenes læring og udvikling. Derfor er kvaliteten af daginstitutionen afgørende,« siger Charlotte Ringsmose.

Forstærker den negative sociale arv

Forskerne besøgte syv institutioner i en dansk kommune, og de så bl.a. på ledelsens arbejde og andelen af uddannede pædagoger i institutionen. De undersøgte også, hvorvidt der blev arbejdet struktureret med målsætninger og planlægning i det daglige pædagogiske arbejde. Desværre måtte de erkende, at de belastede institutioner, med mere end 50 procent børn fra ressourcetsvage familier, i alt

for høj grad reproducerede frem for at bremse den negative sociale arv.

»Flere steder hørte jeg pædagogerne fra de belastede institutioner sige: Det kan vi ikke med vores børn. Det er en ærgerlig indstilling, og den vidner om, at der er brug for et helt nyt blik på udsatte børn. Vi skal se dem som børn med ressourcer frem for problembørn,« siger Charlotte Ringsmose.

Kun én institution skilte sig positivt ud ved at bryde mønsteret mellem social arv og sproglig udvikling. Det interessante for forskerne var så at finde ud af hvorfor.

»Vi fandt ud af, at man i den pågældende institution arbejdede struktureret og reflekteret og tænkte læreplanerne ind i det pædagogiske arbejde, samtidig med at ledelsen hele tiden holdt personalet fast på de fælles pædagogiske mål. Her havde man blik for mulighederne i >

»En pædagog fortalte, at det havde været en rigtig god dag, for børnene havde slet ikke haft brug for hende. De var bare optagede af deres egen leg, og det krævede slet ikke hendes involvering. Set med mine øjne er den indstilling helt katastrofal.«

Professor **Charlotte Ringsmose**

de små øjeblikke og for, hvordan aktiviteterne kunne organiseres, så de øgede voksenkontakten og dialogen mellem børn og pædagoger. De gik aktivt ind i børnenes leg og understøttede legen, og samtidig havde de øje for, hvad der foregik mellem børnene,« siger Charlotte Ringsmose og kommer med et eksempel på, hvordan forskellen på de institutioner, der bryder den sociale arv, og dem, der ikke gør, kommer til udtryk i praksis.

»I forbindelse med en temauge om indianere havde den institution, der generelt skilte sig positivt ud, pyntet op med tipier, fjer og andet indianerudstyr, og alle børn og pædagoger deltog aktivt og levede sig ind i aktiviteterne. Det var tydeligt at se, at børnene havde det sjovt, og at de fik meget ud af det rent læringsmæssigt. En af mine kolleger undersøgte så en af de andre institutioner, der også havde haft temauge. Her var stemningen anderledes flad, og der stod halvtomme glasmontrer på gangen, der symbolsk vidnede om det manglende overskud og engagement, der hvilede over institutionen,« fortæller Charlotte Ringsmose.

Engagement og nærvær er kernen

Forskerne blev hurtigt klar over, at det grundlæggende handler om pædagogernes engagement og nærvær. Og så er det vigtigt, at aktiviteterne er meningsfulde for børnene. Derfor er sætningen *Dig og mig om noget* en ledetråd i forskningsprojektet. Desværre overlades børnene alt for ofte til sig selv, konstaterer Charlotte Ringsmose.

»En pædagog fortalte, at det havde været en rigtig god dag, for børnene havde slet ikke

haft brug for hende. De var bare optagede af deres egen leg, og det krævede slet ikke hendes involvering. Set med mine øjne er den indstilling helt katastrofal, idet den vidner om manglende engagement og nærvær fra pædagogens side. Men desværre tyder det på, at den indstilling er ret udbredt,« siger Charlotte Ringsmose og peger på, at løsningen ikke nødvendigvis er bedre normeringer i form af flere pædagoger i de belastede institutioner.

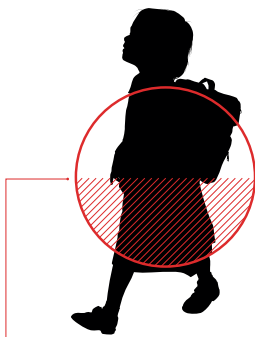
»Tendensen er desværre, at man i institutioner med stor koncentration af ressourcetsvage børn også har en uhensigtsmæssig kultur, der ikke befordrer en pædagogik, der kan stimulere børnene – særligt ikke de udsatte. Og den kultur skal ændres hurtigst muligt,« siger Charlotte Ringsmose.

I øjenhøjde med børn

Ph.d.-stipendiat Lone Svinth efterlyser ligesom Charlotte Ringsmose engagerede pædagoger og ledere, der sammen reflekterer over og udvikler rammer for pædagogisk tilrettelagte aktiviteter, der sikrer *alle* børn gode læringsmuligheder. Hendes delprojekt har fokus på børns læring og deltagelse i pædagogisk tilrettelagte aktiviteter, og hun ser et klart behov for, at pædagogerne bliver bedre til at reflektere over og udvikle et lærerigt samspil med børnene, som i højere grad baserer sig på børnenes perspektiv og interesser.

»Der opstår nogle gode læringsmuligheder i de pædagogisk tilrettelagte aktiviteter. Men hvis ikke pædagogerne sikrer, at alle børn bliver del af disse muligheder, så efterlader det

DAGINSTITUTIONEN GØR EN FORSKEL

Internationale studier viser, at daginstitutioner påvirker børnenes sproglige, kognitive og sociale kompetencer med op til **50 procent** af barnets samlede udvikling. Det betyder, at daginstitutionen kan gøre en væsentlig forskel for børns læring og udvikling. Vel at mærke kan den udgøre en ressource eller en risikofaktor, afhængigt af i hvor høj grad pædagogerne formår at stimulere børnenes læring og udvikling – særligt de udsatte børn fra ressourcetsvage hjem.

Sådan gjorde forskerne bag delprojektet *Kvaliteter ved det sproglige læringsmiljø i børnehaven*

• **Forskerne** tegnede et socialt kort over alle daginstitutioner i en dansk kommune, så de vidste, hvilke institutioner der havde flest børn med svag familiemæssig baggrund – målt på forældrenes uddannelsesniveaut, job, indkomst osv. Heraf

valgte de syv institutioner ud – fem med over 50 procent børn fra ressourcetsvage hjem og to, hvor andelen af børn fra ressourcetsvage hjem udgjorde mindre end 50 procent.

• **Projektet** tog udgangspunkt i sprogscreeninger af treårige børn med sproglige vanskeligheder i de syv udvalgte institutioner. I undersøgelsen har forskerne sammenholdt sprogscreeninger af tre-årige børn fra forskellige institutioner og korrigeret dem for socioøkonomiske faktorer – så tallene er sammenlignelige.

• **På** baggrund af de korrigerede sprogscreeninger har forskerne undersøgt, hvilke forhold der har betydning for kvaliteten af det sproglige læringsmiljø i institutionerne.

• **Professor** MSO Charlotte Ringsmose har gennemført undersøgelsen i samarbejde med sine forskerkolleger adjunkt i udviklingspsykologi Ditte Winther-Lindqvist og professor Peter Allerup, der har stået for den statistiske del.

Læs mere om LUDVI-projektet på edu.au.dk/ludvi

Læs mere om de enkelte projekter i antologien *Læring og udvikling i daginstitutioner* af Lone Svinth og Charlotte Ringsmose (red.). Bogen er netop udkommet på Dansk Psykologisk Forlag.

Det fandt forskerne ud af

• **Børns** familiebaggrund skal tænkes ind som en væsentlig ressource dimension. I tilfælde af lav socioøkonomisk status kalder det på højere kvalitet i andre ressource dimensioner, hvis børnene skal udvikle et optimalt sprog. Det gælder bl.a. personalets og ledelsens ressourcer samt kvaliteten af det sproglige læringsmiljø.

• **Institutionerne** har lige adgang til de samme kvantitative ressourcer, dvs. samme antal pædagoger, materiale, penge osv. Familiebaggrund er en ressource, og institutionen er en ressource – og de kan begge have en negativ eller positiv indflydelse på barnets sproglige udvikling.

• **Resultaterne** peger på, et de belastede institutioner

med mere end 50 procent børn fra ressourcetsvage familier i alt for høj grad reproducerede frem for at bremse den negative sociale arv.

• **Kun** i én ud af de fem institutioner, der har mere end 50 procent børn fra svag økonomisk hjemmebaggrund, viser børnene alderssvarende sproglige resultater. Denne institution har altså formået at bryde mønstret mellem social arv og sproglig udvikling.

• **Denne** institution har de samme ressourcer til rådighed som de øvrige fire institutioner og samme andel af udsatte børn. Forskellen ligger derfor i kvaliteten af den pædagogik, der arbejdes med i institutionen – målt på pædagogiske aktiviteter og sprogligt læringsmiljø.

• **Et** godt sprogligt læringsmiljø er betinget af dialog og nærvær mellem børn og voksne. Det kræver fokus på de små øjeblikke med mulighed for nærkontakt samt en villighed til og praksis for at gå aktivt ind i børnenes lege og facilitere og assistere og samtidig have øje for, hvad der foregår mellem børnene.

gang på gang de udsatte børn udenfor. Det vil ofte være de samme børn, der gang på gang bidrager til de igangværende aktiviteter og derved gør sig erfaringer med at blive lyttet til og se deres ideer folde sig ud i praksis. Udsatte børn er ofte mere tilbageholdende, og de har ikke de samme muligheder for at bidrage til aktiviteterne. De er derfor afhængige af, at pædagogen understøtter deres deltagelsesmuligheder. Det kan pædagogen bl.a. gøre ved at medtænke barnets kulturelle baggrund eller dets interesser i de aktiviteter, hun sætter i gang,« forklarer Lone Svinth.

Læring på barnets præmisser

Forskerne bag LUDVI-projektet arbejder ud fra et læringsbegreb, der er tilpasset børn i daginstitutioner. Og det adskiller sig væsentligt fra det curriculumorienterede læringsbegreb, vi kender fra skolen.

»Læring sker hele tiden og overalt. Det centrale er, at pædagoger bliver bevidste om deres bidrag til læringsmiljøet ved bl.a. at reflektere over det samspil, de har med børnene i pædagogisk tilrettelagte aktiviteter. Hvis man reducerer læringsforståelsen til overførelse af

viden fra eksperten, den voksne, til barnet, overser man fuldstændigt barnets behov,« siger Lone Svinth.

Hun er bekymret over, at læring i daginstitutioner alt for ofte bliver forbundet med skoleartefakter – tal og bogstaver, disciplinering og det at sidde stille.

»Det er problematisk, at nogle institutioner uden videre tager skolens læringsforståelse til sig, for det kan faktisk have den modsatte effekt, hvor børns nysgerrighed og videbegær bremses af krav og forventninger, som de har svært ved at honorere,« siger Lone Svinth.

Charlotte Ringsmose er enig. Det er en hel anden form for læring, der er i fokus i LUDVI-projektet – nemlig den læring, der foregår hele tiden, og som voksne kan stimulere, fx når de læser højt og lader børnene afbryde og stille spørgsmål.

»Der skal være en dialog om noget meningsfyldt, og det handler ikke blot om at stille et spørgsmål og få et svar, og så stille et nyt spørgsmål og få et nyt svar. Vi skal dagligt invitere børnene til at prøve sproget af, fx gennem rim, rytmer og remser. Vi skal være opfindsomme – bygge maskiner og robotter og

lade børnene være medudviklere. Det lægger en solid grobund for, at de om nogle år bliver klar til skolens læringsbegreber og alt det, der følger med,« siger Charlotte Ringsmose. ■

LONE SVINTH

Ph.d.-stipendiat ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Hun er ved at færdiggøre sin ph.d.-afhandling om børns læring og deltagelse i pædagogisk tilrettelagte aktiviteter. Hun indgår i LUDVI-projektet og er medredaktør af antologien *Læring og Udvikling i daginstitutioner*.

CHARLOTTE RINGSMOSE

Professor MSO ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Hun står i spidsen for LUDVI-projektet, hvor hun bl.a. bidrager med et forskningsprojekt om sproglige læringsmiljøer i daginstitutioner.